

**JORNADES SOBRE PERSPECTIVES
ORGANITZATIVES I METODOLÒGIQUES EN ELS
CENTRES D'EDUCACIÓ INFANTIL I PRIMÀRIA:
RECURS DE LA SISENA HORA**

CONCLUSIONS

Generalitat de Catalunya
Departament d'Educació
Direcció General de l'Educació
Bàsica i el Batxillerat

CONCLUSIONS DE LES "JORNADES SOBRE PERSPECTIVES ORGANITZATIVES I METODOLÒGIQUES EN ELS CENTRES D'EDUCACIÓ INFANTIL I PRIMÀRIA: RECURS DE LA SISENA HORA"

Aquest document de conclusions sobre les jornades organitzades pel Departament d'Educació sobre el recurs de la sisena hora s'ha elaborat tenint en compte diferents informes i estudis publicats al voltant de la sisena hora, la normativa existent al respecte i l'experiència recollida dels centres educatius:

- Instruccions per a l'organització i el funcionament dels centres educatius públics d'educació infantil i primària i d'educació especial
<http://educacio.gencat.net/portal/page/portal/IDE/IIC>
- Informe de supervisió de la implantació de la sisena hora de la Inspecció Educativa
http://www20.gencat.cat/docs/Educacio/Documents/ARXIUS/informe_supervisio_1.pdf
- Informe "La sisena hora a primària: balanç de resultats, detecció de dificultats i formulació de propostes de millora" - Joan Teixidó i grup GROC
http://www.joanteixido.org/pdf/sisena/sisenahora_integra.pdf
- Informe "El funcionament organitzatiu dels centres i la posada en marxa de la sisena hora a primària" - Joan Teixidó i grup GROC
http://www.joanteixido.org/pdf/sisena/6ahora_elaboraciohorari.pdf
- Informe: "Sisena hora: una oportunitat o una dificultat per avançar?" de la Fundació Jaume Bofill.
<http://www.fbofill.cat/intra/fbofill/documents/publicacions/455.pdf>

Aquest document de conclusions tracta d'identificar els factors clau per a l'èxit del recurs de la sisena hora analitzant diferents aspectes que conformen la gestió del recurs per part dels centres educatius:

- **Principis de centre:** criteris generals de plantejament i de gestió de centre
- **Objectius de la sisena hora:** la concreció dels objectius que es pretenen assolir, és a dir allò que el centre espera i vol aconseguir
- **Continguts de la sisena hora:** la definició dels continguts a treballar en funció de les competències bàsiques i d'altres aspectes rellevants
- **Organització del recurs de la sisena hora:** els aspectes organitzatius que envolten la sisena hora, fent èmfasi en les persones que conformen l'organització i degut a la importància d'aquestes en les dinàmiques dels centres
- **Metodologia:** l'opció metodològica que condicionarà l'èxit del recurs i d'alguna manera la impregnació de la resta d'activitats que es desenvolupen al centre
- **Activitats:** a desenvolupar durant la sisena hora
- **Avaluació del recurs:** aspectes a avaluar de la sisena hora dins del procés d'autoavaluació global del centre

1. Principis de centre. Gestió del canvi:

Resulta evident que el recurs de la sisena hora ha representat un canvi substancial en la dinàmica dels centres, que requereix una gestió adequada per tal que esdevingui un element d'èxit i un valor afegit en la pràctica del centre.

El valor del canvi en si mateix no és automàtic sinó que va associat a una percepció positiva per part de l'equip humà que l'ha d'implementar i a un disseny acurat que el faci possible. Sembla, doncs, que la percepció inicial que es té del recurs és un factor important a l'hora de fer un plantejament de centre, i més encara per part de l'equip directiu que l'ha de liderar.

En aquest sentit, la percepció de la sisena hora com a una oportunitat de millora per al centre i per a l'aprenentatge de l'alumnat, independentment de les dificultats inicials per a la seva implantació, pot esdevenir un element motivador de molta utilitat per a tota la comunitat educativa. El fet d'incorporar un treball més exhaustiu de les competències bàsiques i la possibilitat de disposar d'un espai educatiu per desenvolupar programes d'innovació, representa d'una manera objectiva un guany per a tothom.

Un aspecte molt important a tenir en compte en aquesta gestió del canvi és el fet de comptar amb la col·laboració de tots i cadascun dels professionals que treballen al centre i no només de qui se'n farà càrrec d'una manera directa. D'alguna manera es tracta de guanyar complicitats i confiança a través d'una gestió participativa que garanteixi l'èxit de les actuacions que es posaran en marxa.

Si tal i com diu N. Zaitegui "El canvi a l'escola depèn d'allò que els professors pensen i fan" el centre ha de planificar la seva acció educativa atenent les propostes i suggeriments dels mestres que conformen el claustre.

Per poder gestionar de manera satisfactòria el canvi és necessari un cert marge d'autonomia que permeti al centre disposar d'una organització dels d'acord amb les singularitats i particularitats de cada centre. L'exercici de l'autonomia per part del centre s'ha d'orientar per dos principis:

- Responsabilitat
- Participació

Andreas Schleicher, responsable de l'informe PISA, ha assenyalat que "l'autonomia no suposa que cadascun dels centres faci el que vulgui, sinó marcar uns objectius i deixar en mans del centre la flexibilitat necessària per aconseguir-los amb el suport necessari. Són els centres els que han de considerar les distintes alternatives possibles per aconseguir un ensenyament de major qualitat per a tots els seus alumnes. Una vegada escollida l'alternativa que es considera més adequada, s'ha de negociar i acordar amb l'Administració educativa perquè hi hagi un treball comú i, un suport i una avaluació constant".

La gestió del canvi s'ha de fer amb coherència institucional d'acord amb la idiosincràsia del centre i del seu entorn. Cal un exercici de contextualització a l'hora de dissenyar i programar les actuacions per tal que responguin a les necessitats de l'alumnat i representin un valor afegit a la pràctica educativa del centre. D'alguna manera es tracta d'afavorir el procés del canvi fent-lo nostre valorant la situació inicial i la situació desitjada amb una anàlisi rigorosa de la realitat del centre.

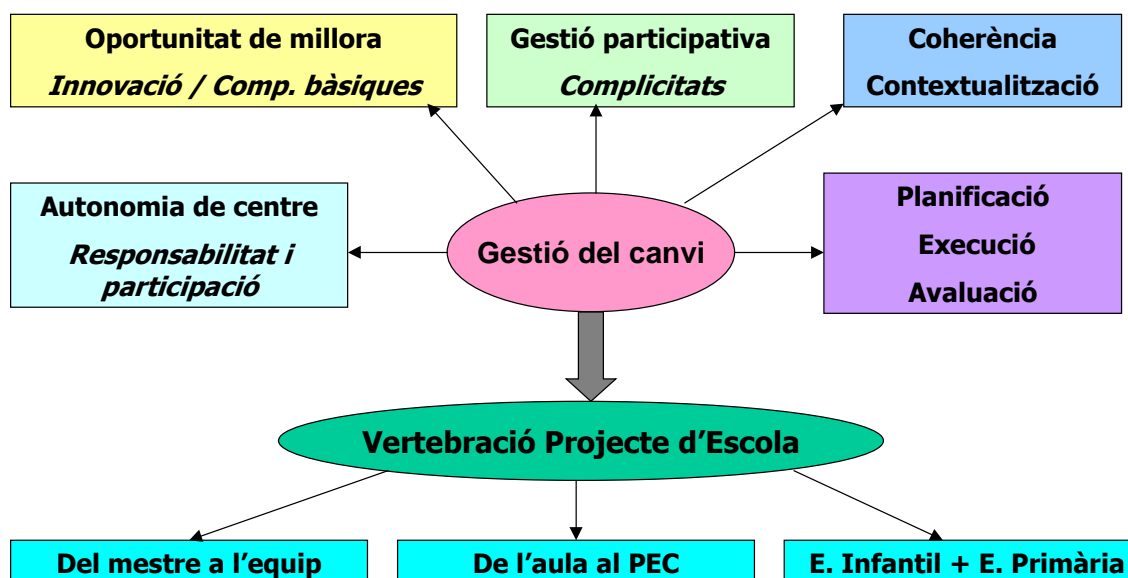
Es tracta d'incorporar en la nostra manera de fer d'escola les tres fases clau de la gestió: **planificació, execució i avaluació**

Aquesta coherència i contextualització, amb una bona gestió, garantiran en certa manera la **vertebració** del recurs de la sisena hora en el projecte d'escola, evitant la sensació de "pegats" o "bolets" que no guarden relació entre ells i no responen a plantejaments generals de centre.

D'alguna manera, hem de garantir entre tots i totes aquest pas important i significatiu **del mestre a l'equip**, és a dir passar de l'acció individual al treball conjunt i en equip.

Això ens permetrà passar de la visió parcial del que succeeix al meu aula a una estructuració organitzada de l'escola. Les accions que es desenvolupen a l'aula estan regides i orientades per criteris d'actuació compartits i consensuats, recollits d'alguna manera al Projecte Educatiu de Centre (PEC).

Una relació bijectiva entre el que es fa a l'aula i el projecte educatiu de centre

2. Objectius de la sisena hora:

OBJECTIUS del Sistema Educatiu de Catalunya (SECAT) respecte del recurs de la sisena hora són:

Impulsar l'equitat educativa i la igualtat d'oportunitats

- *Oferir a tot l'alumnat l'Educació primària el mateix horari d'atenció educativa*

Prevenir i reduir el fracàs escolar i millorar el rendiment de tot l'alumnat

- *Possibilitar als **centres** una millor organització de les mesures de reforç i aprofundiment*
- *Possibilitar al **professorat** esponjar el currículum i millorar les estratègies d'ensenyament i aprenentatge*
- *Oferir a l'**alumnat** més possibilitats per adquirir i aprofundir en el desenvolupament de les competències bàsiques*

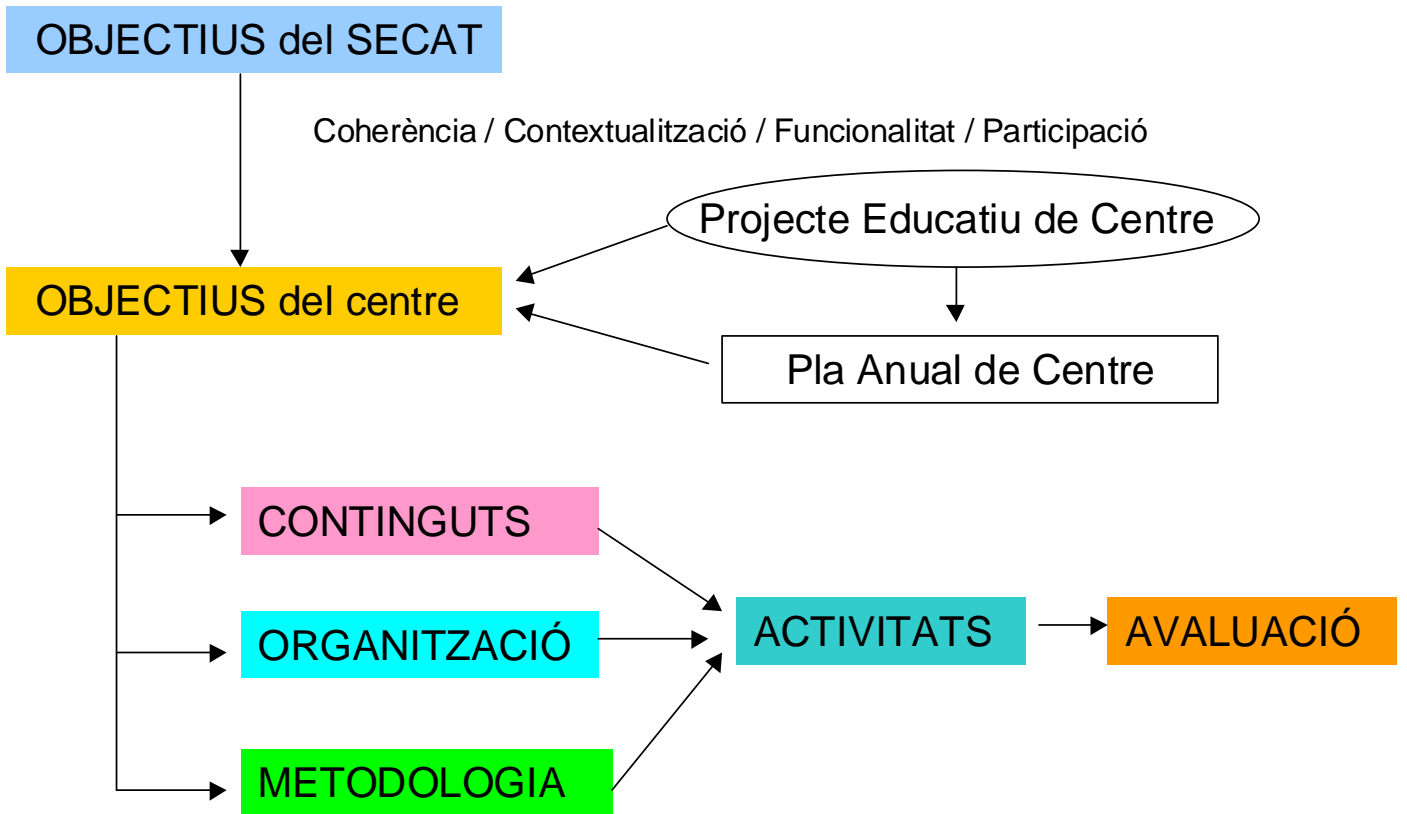
Prestigiar l'escola pública i donar-li un impuls de qualitat:

- *Incrementar la capacitat de **decisió** del centre educatiu sobre l'organització del currículum*
- *Millorar l'**atenció a la diversitat** de l'alumnat*
- *Millorar l'**acció educativa** del professorat*

A partir dels objectius del Departament d'Educació i aplicant els criteris de coherència, contextualització, funcionalitat i participació, el centre ha de definir i concretar els seus propis objectius respecte de la sisena hora, és a dir allò que el centre vol aconseguir.

Aquests objectius de centre han d'estar en perfecta sintonia amb el que estableix el Projecte Educatiu de Centre (PEC) i s'han d'explicitar en els documents de gestió del centre com ara la Programació Anual de Centre.

Un cop definits i formulats els objectius dels centre respecte del recurs de la sisena hora, es fixen els continguts que s'han de treballar en aquest espai educatiu, l'estructura organitzativa necessària que permetrà dur a terme el treball planificat, l'opció metodològica més adient a les característiques de l'alumnat. A continuació es programen les activitats que es desenvoluparan durant la sisena hora. Per últim s'ha de pensar en fer l'avaluació de tot el procés focalitzant la nostra atenció en les activitats i en relació amb els objectius, continguts, organització i metodologia. Aquest procés avaluatiu s'ha d'emmarcar en l'avaluació general del centre i incorporar les conclusions en la memòria anual de centre.

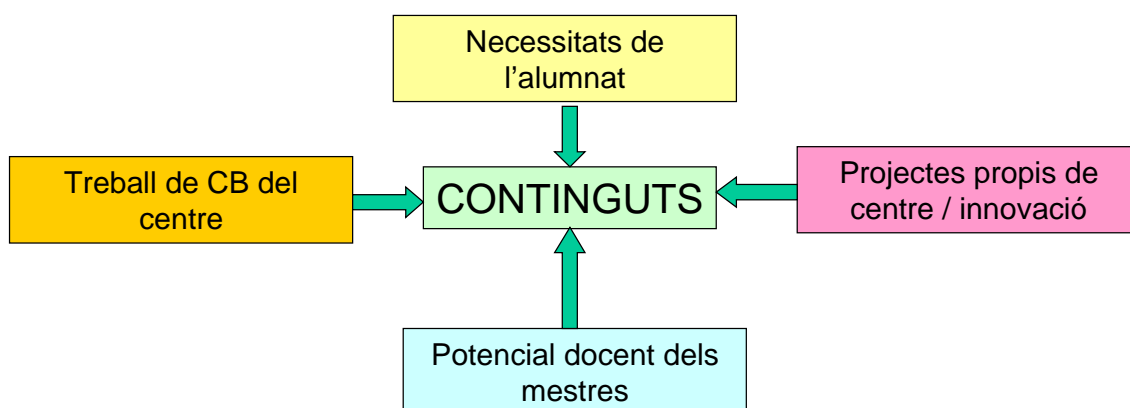
3. Continguts de la sisena hora

La definició dels continguts a treballar en la sisena hora ha de tenir en compte les orientacions del Departament d'Educació en les instruccions per a l'organització i el funcionament dels centres educatius públics d'educació infantil i primària i d'educació especial:

- Desenvolupament de l'hàbit lector
- Desenvolupament de la comunicació oral
- Desenvolupament d'estratègies matemàtiques
- Desenvolupament de la sensibilitat artística

De tota manera abans de prendre qualsevol decisió al voltant dels continguts que el centre vol prioritzar en aquest espai educatiu, el centre ha de considerar els aspectes següents:

- Les necessitats educatives de l'alumnat, donat que la sisena hora té un caràcter bàsicament d'atenció a la diversitat de tot l'alumnat
- Els projectes d'innovació de centre que poden treballar-se durant la sisena hora de manera que el desenvolupament d'aquests programes no representi una interferència de l'horari curricular.
- El treball sobre competències bàsiques que es té planificat a nivell de centre ja que la sisena hora permet intensificar el treball de les habilitats i estratègies que afavoreixen l'assoliment d'aquestes competències.
- El potencial docent dels mestres ja que la sisena hora pot permetre al centre disposar d'un espai educatiu on els mestres poden desenvolupar sabers i habilitats específiques en relació a determinats continguts i compartir-los amb la resta de l'equip docent de manera que s'incrementi el bagatge professional de tot l'equip

4. Organització del recurs de la sisena hora

Les escoles que fixen **criteris pedagògics i educatius** de manera clara i consensuada troben models organitzatius que donen resposta positiva a les necessitats d'alumnes i mestres.

En aquest sentit cal que el centre prengui decisions respecte a aspectes com:

- nombre de mestres que hi intervenen en el recurs, cercant un equilibri entre mestres tutors i mestres especialistes i vetllant per no incrementar excessivament el nombre de mestres que intervenen en un grup classe
- distribució dels mestres per cicles mirant de fer equips docents coherents i cohesionats
- distribució de les hores de lliure disposició sota criteris de prioritació i repartiment del paquet d'hores disponibles atenent a les necessitats de l'alumnat i el que està establert al PEC
- intervenció dels mestres especialistes d'EE amb criteris de prioritació en funció de la distribució de les NEE entre els grups i cicles
- distribució de les àrees i de la sisena hora en l'horari de l'alumne/a vetllant per un major aprofitament per part de l'alumnat de les activitats que es puguin programar
- modalitats d'agrupament de l'alumnat: són moltes i diverses les modalitats d'agrupament que es poden organitzar des del grup sencer fins a agrupaments per cicles o intercicles
- gestió dels espais i equipaments tenint en compte les possibles limitacions dels recursos existents al centre i pensant en un cert equilibri entre grups i cicles
- coordinació pedagògica: cal fer una detecció acurada de les necessitats de coordinació, pensar en diferents modalitats de reunions de coordinació, estudiar una planificació més exhaustiva del temps i continguts de les reunions (previsió de les persones implicades i de les temàtiques a tractar)
- atenció a les suplències establint criteris de substitucions cercant consensos per a situacions d'excepcionalitat
- gestió de la informació: establir un flux d'informació eficaç que garanteixi que totes les persones que treballen al centre estiguin informades dels acords presos i les actuacions que s'han de desenvolupar
- acollida i acompanyament del professorat: elaborar un pla d'acollida del professorat novell resulta molt eficaç

El centre ha de fer un plantejament organitzatiu que garanteixi de manera prioritària l'acompliment dels principis pedagògics, del seu Projecte Educatiu i una atenció educativa de qualitat al seu alumnat.

D'altra banda, cal recordar que són les persones les que fan realitat els projectes i, per tant, la satisfacció de l'equip humà en relació al clima relacional és una clau per a l'èxit.

Un element important a l'hora d'organitzar un centre educatiu consisteix en fixar quins són els criteris laborals i les situacions personals que es poden contemplar en l'organització del centre i que no entrin en contradicció amb els principis pedagògics. No hem d'oblidar que l'horari lectiu dels mestres s'ha anat reduint els darrers anys fins a les 23 hores actuals, tot i que la permanència al centre continua sent de 30 hores. Per tant, els mestres disposen de més temps per realitzar tasques de preparació de classes i materials, de coordinació i d'acció tutorial.

Pel que respecta al procés d'elaboració d'horaris és recomanable:

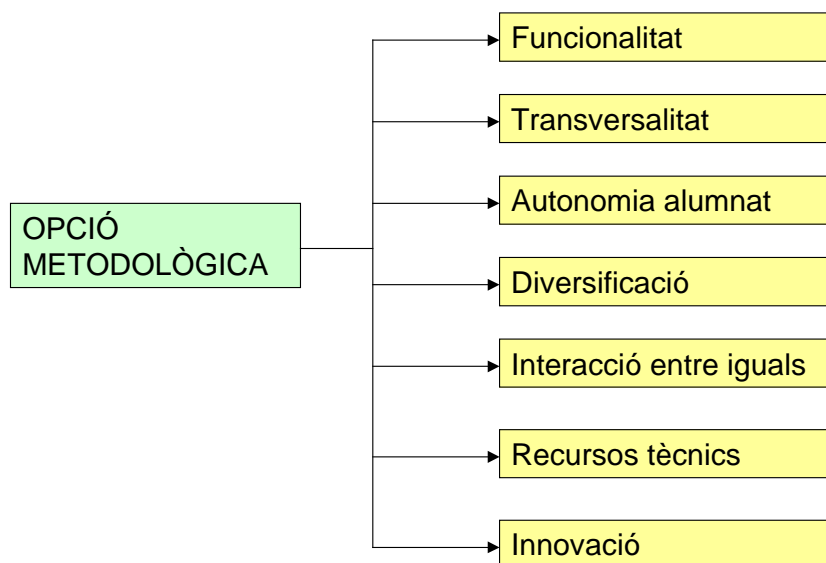
- Aplicar els principis de claredat, transparència i maduresa institucional.
- Un cop escoltat el claustre i fixats els criteris, l'equip directiu elabora l'horari de forma centralitzada per garantir l'optimització de les hores, els espais i la cohesió del centre.
- La comunicació de l'horari ha de ser transparent, explicitant les dificultats i el grau d'acompliment dels criteris amb coherència amb el PEC.
- Garantir un nombre suficient (2/3 hores com a mínim) d'espais de trobada dels mestres que possibilitin la coordinació entre ells,
- Establir franges horàries (dues al matí i una a la tarda) procurant que tot el professorat del centre coincideixi en una mateixa franja per tal de disposar d'un temps per fer activitats amb una major flexibilitat organitzativa per una major atenció a les necessitats educatives de l'alumnat.
- Vetllar per encabir espais de formació del professorat i l'elaboració d'un Pla de Formació de Centre coherent amb les necessitats del centre

Tutoria / Atenció a les famílies

L'organització del centre ha de permetre una atenció més acurada de l'acció tutorial tenint en compte que l'horari lectiu dels mestres s'ha reduït amb l'objectiu de potenciar l'acció tutorial amb alumnes i famílies. Alguns centres han optat per:

- Utilització d'una hora del recurs per a la tutoria grupal. La dedicació d'una hora a la setmana per treballar les habilitats de caire social amb una programació d'activitats grupals permet exercir la tutoria sense restar hores a les àrees curriculars.
- Establir protocols de relació amb les famílies i mecanismes de seguiment i avaluació (Pla d'Acció Tutorial). El centre ha de disposar d'informació acurada i fiable de l'atenció a les famílies: registre d'entrevistes, quaderns tutorial, etc. que el permetin trobar mecanismes eficaços per abordar l'acció tutorial.

5. Metodologia de la sisena hora

Els principis que el centre ha de tenir presents a l'hora de definir el model metodològic per aplicar a la sisena hora són entre d'altres:

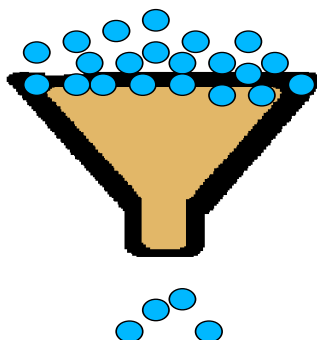
- Funcionalitat: fomentar l'aplicació dels aprenentatges en diferents situacions i contextos reals, concrets i propers a l'alumnat. (cal cercar la significativitat dels aprenentatges)
- Transversalitat: seleccionar opcions metodològiques per tractar els continguts en contextos globals i de forma interdisciplinària entre les àrees.
- Autonomia de l'alumnat: seleccionar opcions metodològiques que fomentin la comunicació, el protagonisme de l'alumnat, la gestió dels errors i la coresponsabilitat.
- Diversificació metodològica: aplicar diferents opcions metodològiques per afavorir l'atenció a la diversitat d'interessos i ritmes d'aprenentatge de l'alumnat
- Disseny d'activitats que facilitin la interacció entre iguals, el suport mutu, el treball en equip i la cooperació.
- Diversificació en l'utilització de suports i recursos tècnics en el disseny de les activitats: projectes, racons, tallers,...
- Innovació: impuls d'actituds de recerca i experimentació per part del professorat. Fer de la sisena hora una plataforma per promoure i consolidar el canvi metodològic del centre.

6. Activitats de la sisena hora

La programació de les activitats a desenvolupar en la sisena hora s'ha d'ajustar tenint en compte:

- continguts
- metodologia a treballar

Iniciatives possibles

Iniciatives prioritzades

Com que el nombre d'activitats o iniciatives pot ser molt gran (procés participatiu) alguns criteris que poden ajudar al centre a destriar i prioritzar les activitats que es duran a terme:

- **impacte potencial** de l'activitat sobre els objectius que ens hem plantejat com a centre. S'han de considerar aquelles activitats que incideixen més en l'assoliment dels objectius proposats.
- **nombre d'objectius coberts**: la programació general de les activitats a desenvolupar en la sisena hora hauria de cobrir tots els objectius plantejats
- **recursos necessaris**: ha d'haver un criteri de racionalitat dels recursos que seran necessaris per poder dur a la pràctica les activitats
- **temps necessari**: cal tenir en compte que la durada de les activitats s'ha d'ajustar al temps programat de manera general, evitant fer reajustaments que puguin entorpir el funcionament general del centre.

7. Avaluació de la sisena hora

Avaluar és obtenir dades i elements que ens permetran elaborar judicis de valor sobre el funcionament d'un recurs en particular o del centre en general i formular propostes de millora.

Disposar de dades és el primer pas per:

- + ser transparent
- + facilitar la participació dels agents implicats en el recurs
- + prendre decisions amb menys incertesa
- + rendir comptes a la comunitat educativa

Els **INDICADORS** són instruments que ens permeten obtenir informació sobre processos i resultats que es desenvolupen en una organització

Característiques dels indicadors

- Que mesurin variables rellevants del recurs de la sisena hora
 - Nivell de compliment dels objectius i del grau d'aplicació de les activitats programades
- Que siguin:
 - pocs indicadors però rellevants
 - per mesurar la feina de tots els agents implicats, responsabilitat de...
 - de definició clara i entenedora, fàcils d'utilitzar
 - de baix cost d'obtenció
- Que es puguin obtenir i accedir-hi fàcilment a curt termini

De tota manera cal evitar un sistema avaluatiu massa complicat que podria fer-nos perdre l'objectiu del procés.

Per tant, només aportem unes orientacions que poden ser d'utilitat als centres i enriquir el procés de l'avaluació del centre.

L'avaluació del recurs de la sisena hora ha de contemplar:

- ✓ Els indicadors d'activitat mesuren tres aspectes de l'aplicació del recurs: **l'aplicació, la qualitat d'execució i l'impacte.** Suggestim que el treball d'anàlisi dels tres aspectes es faci sempre en un plantejament d'**autoavaluació global**
- ✓ L'avaluació de l'aplicació del recurs de la sisena hora s'ha d'integrar en el procés d'avaluació interna del centre.

L'avaluació de la sisena hora es pot dur a terme atenent a dos aspectes:

- L'avaluació de les activitats desenvolupades
- L'avaluació de l'efecte de la sisena hora en el conjunt del centre, i concretament sobre:
 - el treball de centre sobre competències bàsiques
 - de quina manera està contribuint a promoure i/ o consolidar el canvi metodològic
 - l'impacte que té sobre l'organització del centre
 - relació escola-família: valorar en quin grau s'ha millorat o no l'atenció a les famílies

